

Радкевич Дмитро Олександрович
аспірант кафедри економіки,
Вищий навчальний заклад
«Університет економіки та права “КРОК”»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0023-7310>

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-426-2-11>

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ СОЦІАЛЬНОЮ ІНКЛЮЗІЄЮ ТА ЛЮДСЬКИМ КАПІТАЛОМ: ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ

Соціальна інклюзія – це процес забезпечення рівного доступу всіх громадян до економічних, соціальних і культурних ресурсів. Вона спрямована на зменшення бар'єрів для вразливих груп населення, таких як люди з інвалідністю, національні меншини, жінки та молодь. Соціальна інклюзія є важливою складовою для ефективного розвитку людського капіталу, оскільки вона дозволяє максимізувати продуктивний потенціал кожної особи [1–2].

Соціальна інклюзія тісно пов'язана з проблемою соціально-економічної нерівності, яка існує в суспільствах на всіх етапах їх розвитку. Незважаючи на прогрес у багатьох сферах, бар'єри для вразливих груп населення, таких як люди з інвалідністю, жінки, молодь та національні меншини, залишаються значними. Це підкреслює важливість інклюзії як засобу максимізації продуктивного потенціалу кожної особи. В умовах глобалізації ці процеси набувають нового значення, адже нерівність на національному рівні може підсилюватися на міжнародному, що ще більше ускладнює досягнення справедливості та рівності для всіх. Тому соціальна інклюзія виступає важливим інструментом у боротьбі з цими викликами, сприяючи створенню більш справедливого і стійкого суспільства [3].

Соціально-економічна нерівність не є новим явищем, вона була присутня в усіх суспільствах протягом історії, навіть у своїх найпримітивніших формах, таких як нерівність за статтю, віком, доходами, доступом до влади та ресурсів. Із розвитком суспільства нерівність загострюється, створюючи різні соціальні верстви. Це явище проявляється не лише всередині країн, а й на глобальному рівні.

Хоча нерівність часто асоціюється з доходами і майновим станом, вона негативно впливає на економічне зростання та добробут населення. У останні десятиліття рівень доходів зріс майже у всіх регіонах світу, проте темпи зростання були різними. З 1980 року нерівність швидко зростала в Північній Америці та Азії, помірно – в Європі, а на Близькому Сході, в Африці на південь від Сахари та в Бразилії досягла критичних рівнів. Прогнозується подальше зростання глобальної нерівності до 2050 року [4].

Також спостерігається зростання майнової нерівності, зокрема частка найбагатших 1% зросла з 25–30% у 1980-х до 40% у 2016 році. Подолати соціально-економічну нерівність повністю неможливо; це явище є невід’ємною частиною сучасності. Тому доцільно говорити не про її ліквідацію, а про зменшення. Зменшення нерівності є складним завданням, і однією з поширених практик для цього є регулювання доходів та соціальний захист [3].

Державна політика соціального захисту, що базується на концепції держави загального добробуту, має за мету боротьбу з бідністю та підтримку найменш захищених верств населення. Проте така політика може зменшити мотивацію до продуктивної діяльності, оскільки громадяни стають пасивними учасниками.

Традиційні методи соціального захисту, такі як перерозподільчі системи та соціальні виплати, все частіше вважаються неефективними в сучасному контексті. Ці системи можуть забезпечити лише короткострокове покращення умов життя, не сприяючи сталому розвитку та саморозвитку індивідів. Хоча перерозподільча система може мати позитивний вплив на рівень життя певних категорій населення, вона не забезпечує

довгострокових рішень для зменшення соціальної нерівності. Крім того, надання соціальних виплат може призвести до зниження мотивації до саморозвитку. Коли люди отримують фінансову допомогу без необхідності активно шукати нові можливості, це зменшує їхній інтерес до освіти, підвищення кваліфікації або участі в трудовій діяльності. Таким чином, необхідно шукати нові підходи до соціальної інклюзії, які забезпечують рівний доступ до ресурсів і можливостей для всіх членів суспільства, сприяючи розвитку людського капіталу та стабільному економічному зростанню [4].

У зв'язку з цими викликами виникає потреба у пошуку нових шляхів зменшення нерівності, які включали б соціальну інклюзію. Один із ключових аспектів цього підходу – забезпечення рівного доступу до ресурсів. Це означає, що всі члени суспільства повинні мати можливість користуватися освітою, медичним обслуговуванням, ринком праці та іншими соціальними благами, що є основою для досягнення соціальної справедливості.

Крім того, інвестиції в соціальну інклюзію можуть привести до покращення соціально-економічних показників. Інклюзивні суспільства демонструють вищі рівні економічної активності та продуктивності, що підкреслює важливість інтеграції всіх груп населення в економічні процеси. Таким чином, соціальна інклюзія стає невід'ємною частиною стратегій сталого розвитку, що забезпечує довгострокові вигоди для всього суспільства [5]. Таким чином, для досягнення стійкого розвитку важливо переходити від традиційних методів соціального захисту до моделей, які акцентують на соціальній інклюзії. Це не лише сприятиме зменшенню нерівності, але й забезпечить всебічний розвиток людського капіталу, що є запорукою економічного зростання і соціальної стабільності.

Взаємозв'язок між соціальною інклюзією та людським капіталом є складним і багатогранним, що охоплює як економічні, так і соціальні аспекти. Важливо відзначити, що ці дві категорії взаємодіють не лише на індивідуальному рівні, але й у контексті соціальних структур і інститутів.

Економічні аспекти можна розглядати через призму наступних елементів:

1. Продуктивність праці. Соціальна інклюзія забезпечує рівний доступ до освіти і навчання, що веде до підвищення кваліфікації робочої сили. Коли всі члени суспільства, незалежно від їхнього соціального статусу, мають можливість навчатися і розвивати навички, це призводить до загального підвищення продуктивності праці.

2. Інновації та підприємництво. Інклюзивне середовище сприяє розвитку підприємництва, оскільки різноманітність у командах сприяє більшій кількості інноваційних ідей та рішень. Коли різні групи населення беруть участь у економічному житті, це стимулює створення нових бізнес-моделей і послуг, що відповідають різноманітним потребам споживачів.

3. Економічна стійкість. Суспільства з високим рівнем соціальної інклюзії зазвичай мають більш стійкі економіки. Вони здатні краще витримувати економічні кризи, оскільки широке коло учасників економічного процесу допомагає зменшити ризики і збільшити адаптивність до змін.

Отже, можна стверджувати, що соціальна інклюзія та розвиток людського капіталу є критично важливими факторами, які взаємодіють у забезпеченні сталого розвитку суспільства. По-перше, соціальна інклюзія дозволяє зменшити бар'єри для доступу до ресурсів і можливостей, що сприяє підвищенню соціальної мобільності та зменшенню економічної нерівності. По-друге, інвестиції в освіту і здоров'я формують основи для розвитку людського капіталу, який, у свою чергу, стимулює економічне зростання та підвищення продуктивності праці.

Література:

1. Грішнова О.А. Людський, інтелектуальний і соціальний капітал України: сутність, взаємозв'язок, оцінка, напрями розвитку. *Соціально-трудова відносина: теорія та практика*. 2014. № 1. С. 34–40.

6. Давимука С.А. Креативний сектор економіки: досвід та напрями розбудови: монографія; Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України. Львів, 2017. 528 с.

7. Кайдалова Г.П. Теоретико-методологічні основи становлення толерантних та інклюзивних зв'язків. *Педагогічні науки*. 2016. № 73. Том. 2. С. 12–16.

8. Кохан М., Гнилянська Л., & Головнєв В. Розвиток людського капіталу та досягнення соціальної згуртованості в умовах формування стратегічного потенціалу та динамічних змін. *Економіка та суспільство*. 2024. № (59). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-58>

9. Красота О. 2022. Соціальна інклюзія як новітня концепція суспільного розвитку. *Економіка. Фінанси. Бізнес. Управління*, матеріали II Міжнародного форуму / за заг. ред. проф. А.І. Ігнатюк. Київ, 2021. С. 120–123 с.